

บทสรุป ผู้บริหาร

ในปัจจุบันพบว่าม้งงานวิจัยที่ศึกษาถึงประเด็นปัญหาการตั้งครรภ์ของเยาวชนหญิงด้วยความไม่พร้อมจำนวนมาก ทั้งจากองค์กรภาคประชาชน หน่วยงานราชการ ซึ่งมักเป็นเรื่องของทัศนคติ วิถีชีวิต ปัจจัยต่อการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม สุขภาพร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้ต่างมีจุดประสงค์เพื่อลดอัตราการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ทว่ายังไม่มีการศึกษาวิจัยในประเด็นสิทธิมนุษยชน ซึ่งเมื่อพิจารณาในมิติสิทธิมนุษยชน ปัญหาเยาวชนหญิงตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมได้รับผลกระทบหลายด้านในประเด็นสิทธิมนุษยชนที่ไม่ได้รับสิทธิต่างๆ ซึ่งเยาวชนทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีพึงได้รับการคุ้มครองสิทธิ ป้องกัน ดูแลแก้ไขปัญหอย่างเหมาะสม ทำให้กลุ่มเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมถือเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการถูกละเมิดหรือได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม และต้องการความช่วยเหลือปกป้อง คุ้มครองเป็นกรณีพิเศษทั้งทางด้านการศึกษา การสาธารณสุข การพัฒนาและการฟื้นฟูเยียวยาทั้งทางร่างกายและจิตใจ

งานวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งศึกษาถึงสิทธิมนุษยชนของเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุดประสบการณ์การถูกละเมิดสิทธิของเยาวชนกลุ่มนี้ เพื่อเสนอแนะต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อดำเนินการคุ้มครอง

และป้องกันการละเมิดสิทธิในกลุ่มเยาวชนดังกล่าว โดยชุดประสบการณ์มาจากการวิจัยภาคสนาม เพื่อศึกษาถึงการถูกละเมิดสิทธิหรือได้รับการคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนที่มุ่งประเด็นสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ได้แก่ สิทธิที่จะตัดสินใจด้วยตนเองที่จะมีบุตรหรือไม่เมื่อใด สิทธิในการมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ถูกกีดกัน แบ่งแยก เลือกปฏิบัติ สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องบริการเกี่ยวกับการตั้งครรภไม่พร้อม การทำแท้งที่ปลอดภัย การดูแลครรภ์ต่อไปอย่างปลอดภัย และสิทธิความเป็นส่วนตัว และรักษาความลับในเรื่องการตั้งครรภ การคลอด การทำแท้งและการใช้บริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภและการคลอด ซึ่งเป็นสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ที่อยู่ภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก แผนปฏิบัติการประชากรและการพัฒนา และแผนปฏิบัติเพื่อความก้าวหน้าของสตรี ที่รัฐสมาชิกหรือรัฐภาคีจะต้องคุ้มครองสิทธิ ขจัดการละเมิดสิทธิต่างๆ การเลือกปฏิบัติแบ่งแยกกีดกันการเข้าถึงการศึกษา ความปลอดภัย รัฐสวัสดิการไปจนถึงทรัพยากรต่างๆ ของรัฐและสังคม ขจัดการกระทำที่เป็นการทารุณกรรม การข่มเหงรังแก ก่อให้เกิดอันตรายทางกาย จิตใจ ที่เกิดขึ้นกับมนุษยชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียม ไม่ว่าเพศใดก็ตามหรือในวัยใดก็ตาม ซึ่งรวมถึงเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ

เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยต่างๆ ในการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ของเยาวชนกลุ่มดังกล่าว งานวิจัยจึงได้ศึกษาถึงอำนาจของรัฐที่กระทำบนเนื้อตัวร่างกายและสิทธิของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่นำมาศึกษา ทั้งกฎหมาย ได้แก่ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ฉบับเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก (๒๕๔๖) พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (๒๕๕๐) พ.ร.บ. ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (๒๕๕๐) และประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๐๑ - ๓๐๕ บทกฎหมายต่างๆ ของรัฐไทย มีความพยายามอย่างยิ่งต่อการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน ในฐานะประชาชนพลเมืองของรัฐ ซึ่งเป็นการมุ่งเน้นในประเด็น ความรุนแรง ทารุณกรรม การบังคับ และการเลือกปฏิบัติ รวมไปถึงสิทธิในการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ผ่านการศึกษา แต่ไม่ได้มุ่งให้ความสำคัญถึงการอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ อนามัยเจริญพันธุ์ และสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ของเด็กและเยาวชน นำไปสู่การไม่มีกฎหมาย บทบัญญัติในการคุ้มครองสิทธิของเยาวชนหญิงตั้งครรภ ในการดูแลและป้องกันสุขภาพ ในการตัดสินใจว่าจะมีบุตรหรือไม่และจะมีเมื่อใด การเข้าถึงบริการ ความรู้สำหรับยุติการตั้งครรภ ยิ่งไปกว่านั้น

การทำแท้งหรือยุติการตั้งครรภ์ยังถูกบัญญัติในฐานะอาชญากรรมอย่างหนึ่งที่มีบทลงโทษชัดเจน และอยู่บนการตีความของแพทย์และเจ้าหน้าที่จากภาครัฐเท่านั้น ไม่ใช่การตัดสินใจของเยาวชนหญิงผู้ตั้งครรภ์ ทั้งๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน

นอกจากนี้เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้รอบด้านและสอดคล้องกับการก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทย จึงได้ศึกษาถึงหลักกฎหมายบางประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเลือกจากพื้นฐานทางสังคมที่แตกต่างกัน ได้แก่ เวียดนามที่อิทธิพลของลัทธิขงจื้อมีบทบาทอย่างมากต่อกระบวนการทัศน์ของสมาชิกในสังคม รวมไปถึงบทกฎหมายของฟิลิปปินส์ที่ตั้งอยู่บนจุดยืนของศาสนจักรโรมันคาทอลิก ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการวางแผนครอบครัว และอินโดนีเซียกฎหมายคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแต่ต้องอยู่ภายใต้ความเชื่อทางศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ของเยาวชนหญิง ผ่านการแก้กฎหมายและเพื่อเป็น

ประโยชน์ในการใช้ประกอบร่าง พ.ร.บ. อนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งกฎหมายของทั้ง ๓ ประเทศมีข้อเหมือนและแตกต่างไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ฐานคิดของสังคมที่เป็นตัวกำกับและสะท้อนออกมาในตัวบทกฎหมายนโยบายและมาตรการ แม้ว่าทั้ง ๓ ประเทศจะรับเอามุมมองเรื่องสิทธิมนุษยชน แต่การนำแนวคิดนี้มาใช้มีความแตกต่างกันไปตามบริบทศาสนา สังคม และวัฒนธรรมซึ่งถูกยกให้มีความสำคัญเหนือกว่าสิทธิมนุษยชน ฐานคิดของคนในสังคมของแต่ละประเทศที่ถูกกรอบไว้ด้วยความคิด ความเชื่อทางศาสนา บรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรม และมีอิทธิพลเหนืออนุสัญญาต่างๆ ทำให้ท้ายที่สุด สิทธิของผู้หญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนหญิงถูกจำกัดและลิตรอน สิ่งที่เหมือนกันของทั้ง ๓ ประเทศอีกประการหนึ่งคือ ยังไม่มีความชัดเจนเรื่อง

สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ก็คือ สิทธิมนุษยชน และไม่มีกฎหมายอนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งจะช่วยเติมเต็มการเข้าถึงสิทธิด้านต่างๆ ของเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม เพราะอคติของคนในสังคมที่ไม่ยอมรับการตั้งครรภ์ของเยาวชนหญิง ทำให้ไม่ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายและการสนับสนุนทางสังคม ส่งผลให้เยาวชนหญิงเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในด้านต่างๆ ของตนได้อย่างเต็มที่

สรุปได้ว่ากฎหมายของ ๓ ประเทศครอบคลุมถึงสิทธิ ได้แก่ สิทธิในการมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและการศึกษา สิทธิในการตัดสินใจว่าจะมีบุตรหรือไม่และจะมีเมื่อใด และสิทธิในการดูแลและป้องกันสุขภาพ ทว่าไม่พบสิทธิใน

ความเป็นส่วนตัวปรากฏอยู่ในกฎหมายที่นำมาศึกษา ซึ่งเมื่อเทียบกับประเทศไทยแล้ว สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์และสิทธิมนุษยชนในกฎหมายไทยอาจครอบคลุมไปถึงสิทธิในความเป็นส่วนตัวมากกว่าที่เป็นส่วนหนึ่งของการกระทำทำให้เยาวชนอับอาย เสื่อมเสีย ซึ่งอยู่ในฐานะความรุนแรงและทารุณกรรมอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า กฎหมายของรัฐใดคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมากกว่าหรือน้อยกว่า มากไปกว่านั้นการบังคับใช้กฎหมายและการเลือกตีความยังขึ้นอยู่กับเฉพาะกลุ่มคนหรือถูกใช้ผ่านบางหน่วยงาน เห็นได้ชัดจากมาตรการต่างๆ ของรัฐผ่านกระทรวง หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ได้แก่ สภากาชาดไทย สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ และสมาคมเครือข่ายผู้ปกครองแห่งชาติ ที่สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่า ทั้งกระทรวง และสมาคมต่างๆ ต่างมีมาตรการและการดำเนินการที่ไม่ได้มุ่งประเด็นคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ของเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ์อย่างชัดเจนและบรรลุหลักการปฏิญญาสากล กติการะหว่างประเทศ อนุสัญญา แผนปฏิบัติการต่างๆ ที่รัฐได้เป็นสมาชิกหรือภาคี ทว่าพยายามมุ่งจัดการตั้งครรภ์ของเยาวชนหญิงราวกับเป็น

ความเจ็บป่วย โรคภัยไข้เจ็บ และจัดวางอยู่ในสถานะเดียวกับการทะเลาะวิวาท ความรุนแรง การติดยาเสพติด และเยาวชนเองยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน และการเข้าถึงสิทธินั้น

การที่เยาวชนไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ของตนเองที่มีและพึงมี นำไปสู่การถูกละเมิดสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนหญิง ตั้งครรภ์ที่ถูกจัดวางในสถานะปัญหาและความเสื่อมโทรมของจริยธรรมทางสังคม และจากการศึกษา ปัญหาเยาวชนหญิงตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม ด้วยการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อนำประสบการณ์ของเยาวชน หญิงกลุ่มนี้มาวิเคราะห์ถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยกำหนดขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๓๒ ราย ประกอบด้วย ๑) กลุ่มเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม โดยแบ่งเป็นกลุ่มเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ์ต่อและยุติการตั้งครรภ์ จำนวน ๓๒ คน ๒) กลุ่มผู้ปกครองของเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม และเจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม โรงพยาบาลและโรงเรียน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน ๒๐ คน ๓) กลุ่มเยาวชนชายทั่วไปที่ยังไม่ได้แต่งงาน ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะมี ประสบการณ์ทางเพศหรือไม่ จำนวน ๒๐ คน โดยพื้นที่ในการเก็บข้อมูลเลือกเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพฯ นนทบุรี นครปฐม และเพชรบุรี อย่างไรก็ตามในการเข้าถึงข้อมูล ขึ้นอยู่กับความยินยอมและการตัดสินใจของเยาวชน ซึ่งเป็นไปตามจริยธรรมในการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เยาวชนหญิงตั้งครรภ์ ที่ตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ เพราะเยาวชนหญิงกลุ่มนี้มักไม่ต้องการเปิดเผยเรื่องราว ประสบการณ์ และยินยอมให้ข้อมูล ทำให้ไม่สามารถศึกษาเยาวชนหญิงที่ตั้งครรภ์ได้ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ ที่ ๓๒ คน

จากการสัมภาษณ์เยาวชนหญิงตั้งครรภ์ ทำให้เข้าใจได้ว่า นอกจากสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์และสิทธิมนุษยชน เยาวชนหญิงตั้งครรภ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์และเพศศึกษา ซึ่งนำไปสู่การตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม และเช่นเดียวกับเยาวชนชาย ความรู้เรื่องอนามัยเจริญพันธุ์จึงเป็นความรู้ที่ผ่านประสบการณ์ตรงของเพื่อนที่มาแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม การสื่อสารเรื่องเพศและอนามัยเจริญพันธุ์จึงไม่ได้เกิดขึ้นในครอบครัวและบ้านเท่ากับในกลุ่มเพื่อน เมื่อเกิดการตั้งครรภ์ขึ้น เยาวชนหญิงตั้งครรภ์จึงเลือกที่จะจัดการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองก่อนที่จะปรึกษาผู้ปกครองหรือสมาชิกในครอบครัว มากไปกว่านั้นไม่เฉพาะเยาวชนทั้งชายและหญิง ผู้ปกครองเองก็ขาดความรู้ ความตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน จากการสัมภาษณ์ สะท้อนให้เห็นถึงการสื่อสารและการเลี้ยงดูในครอบครัวที่พ่อแม่ยังต้องการองค์ความรู้ในเรื่องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน นำไปสู่การไม่ได้รับการคุ้มครองหรือเข้าถึงการบริการเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ หรือสถานที่ที่ทำให้เยาวชนบรรลุถึงสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม โรงพยาบาล สถานศึกษา

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของเยาวชนที่ยังขาดการเข้าถึงบริการและสวัสดิการของรัฐ และความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ยังมีความแตกต่างกันในหลายระดับ ขึ้นอยู่กับบริบทของการทำงานที่คลุกคลีอยู่กับพื้นที่หรือผู้รับบริการ ซึ่งยังต้องการเติมเต็มองค์ความรู้

ขณะเดียวกันโรงเรียนส่วนน้อยที่จัดการศึกษาแบบนอกระบบเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนหญิงตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมได้มีโอกาสทางการศึกษา แตกต่างจากการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทั่วไปที่ยังไม่มีแนวทางในการจัดการเรื่องนี้อย่างชัดเจน พบว่า สิ่งที่อยู่เบื้องหลังความคิดคือ ทศนคติต่อปรากฏการณ์การตั้งครรภ์ซึ่งเป็นภาวะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของวัยเจริญพันธุ์นั้นเปลี่ยนไปเพราะบริบทและนโยบายรัฐในด้านการศึกษาที่เปลี่ยนแปลง นำไปสู่การยึดมั่นในกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดของครูและผู้บริหารจนเบียดขับพื้นที่ของความเป็นมนุษย์นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างชอบธรรม โดยเหตุผลเพื่อรักษาชื่อเสียงของโรงเรียนและสืบทอดต่อไปยังภาคส่วนต่างๆ ของสังคม ซึ่งมีทั้งเข้าใจและไม่เข้าใจ

แม้แต่สถานบริการด้านสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาล จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล เช่น แพทย์และพยาบาล พบว่า ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์อย่างมาก นำไปสู่การบริการที่มองข้ามสิทธิมนุษยชน ทั้งการบริการที่เป็นมิตร เคารพศักดิ์ศรีของ

เยาวชนหญิงตั้งครรภ์ การขาดการให้บริการให้คำปรึกษาเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์ การเคารพสิทธิในการตัดสินใจอย่างอิสระและรับผิดชอบในเรื่องการมีบุตร

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความรอบด้านในการแก้ไขปัญหาเยาวชนหญิงตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมในมิติของสิทธิมนุษยชนและสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ จึงควรมีการเปิดพื้นที่ในการรับฟังความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ถึงผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายหรือกฎระเบียบต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากเสียงของเยาวชนและคนทำงานในระดับปฏิบัติในการนำไปกำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ และที่สำคัญควรมีการผลักดันความรู้ ความเข้าใจในประเด็นสิทธิมนุษยชนและสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ควบคู่ไปกับความรู้เรื่องอนามัยเจริญพันธุ์ และเพศศึกษา ทั้งในหน่วยงานสถาบันราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม และรวมไปถึงครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยทางสังคมที่ใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด